

Bestrijding van studiefraude

Wat verstaat men onder studiefraude? De student levert een studieprestatie, maar gebruikt daarbij verboden middelen teneinde een gunstiger beoordelingsresultaat te verkrijgen. Het kan trouwens ook om de overtreding van een voorwaardelijk verbod gaan: de student mag het middel gebruiken mits dat behoorlijk gedeclareerd wordt bij de beoordelaar (bijvoorbeeld door bronvermelding in een werkstuk). Gangbare vormen van studiefraude zijn: spieken op het tentamen, ontoelaatbaar verkregen voorkennis van tentamenvragen, plagiaat in werkstukken, ontoelaatbare hulp bij het maken van werkstukken, recycling van eerder beoordeeld werk, bedrieglijke verzaking van practicum-, stage- of onderzoeksverplichtingen, meeliften in groepswork.

Onlangs publiceerde *Inside Higher Ed* (16/3/2012) een kort artikel over studiefraude, naar aanleiding van een enquêteonderzoek onder studenten van de University of Arizona.¹ Voor mij is dat een goede aanleiding nog eens met een frisse blik te kijken naar de maatregelen van fraudepreventie die ik in een eerder blogbericht onderscheiden heb.² Wat zijn de pijlers van een programma ter bestrijding van studiefraude?

§ I. Een typologie van fraude in studietaken

Wat wordt gemeten?	Wat wordt beoordeeld door de docent?		
	1. alleen het proces (met strenge proceseisen)	2. het proces en product (met strenge proceseisen)	3. het proces en product (met lichte proceseisen)
het proces (bv. het leerproces, de stage- of practicumactiviteiten)	A: gefraudeerd met proces en/of procesmeting		
het product (bv. bereikte leerresultaten of het ingeleverde werkstuk)	niet van toepassing	B: gefraudeerd met proces	
		C: gefraudeerd met product en/of productmeting	
		D: pseudo-fraude	

Om te beginnen werken we, aan de hand van bovenstaande tabel, een aantal voorbeelden van studiefraude uit. Het meest bekende voorbeeld is *spieken op het tentamen* (3.C): er worden verboden middelen gebruikt om de meetuitkomsten van het tentamen te manipuleren, zodat het gemeten product (het leerresultaat) gunstiger beoordeeld wordt dan de student verdient.

In het buitenland worden soms bij opgedragen leertaken niet alleen eisen gesteld aan de uitkomst (de toetsprestatie), maar ook aan het proces waarlangs de leerresultaten verworven zijn. In dat geval spreekt men reeds van studiefraude (in casu 2.B: *procesfraude*) als de student bijvoorbeeld bij de tentamenvorbereiding een professionele repetitor heeft ingeschakeld. Maar ook in het Nederlandse onderwijsbestel is zo'n fraudecriterium denkbaar: de student moest een literair werk bestuderen en wordt aan de tand gevoeld over zijn bevindingen, maar hij heeft slechts kennisgenomen van een verboden middel: een uittreksel dat op internet circuleert.

In sommige studietaken wordt alleen het proces beoordeeld, bijvoorbeeld in *stage- of practicumactiviteiten*. Er wordt slechts gecontroleerd of de opgedragen activiteiten volbracht zijn, ongeacht de leeropbrengst ervan. Van studiefraude (1.A) is dan sprake als de opgedragen activiteiten niet (of niet op eigen kracht) verricht zijn, terwijl de beoordelende docent in de waan wordt gebracht dat de student aan z'n verplichtingen voldaan heeft.

Een gangbare vorm van studiefraude is *plagiaat in werkstukken* (2.C). De student tracht een hoger cijfer te verkrijgen door tekst- en denkproducten van anderen in het werkstuk op te nemen. Op zichzelf is dat geenszins verboden, mits men de ontleening *declareert* door het opnemen van bronvermeldingen. Uiterst laakbaar is uiteraard als de student z'n paper *niet zelf geschreven heeft*: hij heeft derden ingehuurd (identiteitsfraude) of hij heeft zoveel hulp ingeroepen dat de geestelijke eigendom nauwelijks meer op eigen conto kan worden gesteld (procesfraude: 3.B).

Ten slotte een paar voorbeelden van *pseudo-fraude* (2/3.D): de student wordt wegens studiefraude bestraft, terwijl hij kan aantonen niet gefraudeerd te hebben. De student wordt bijvoorbeeld wegens het bezit van een verboden hulpmiddel (bv. een mobieltje) bestraft, terwijl hij het niet gebruikt heeft om te frauderen. Een tweede voorbeeld is dat de bronvermelding in een werkstuk niet aan de wetenschappelijke conventies beantwoordt, terwijl de student-auteur niet verbloemd heeft de desbetreffende bron te hebben gebruikt. Of meer in abstracto: de professional-in-opleiding heeft een kunstfout gemaakt die in strijd is met de professionele beroepscode, maar hij heeft de beoordelaar dienaangaande niet om de tuin geleid.

¹ <http://www.insidehighered.com/news/2012/03/16/arizona-survey-examines-student-cheating-faculty-responses>

² <http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/fraudepreventie> (9/12/2007)

§ II. Vijf pijlers: adequate voorlichting en consequente bestraffing

In mijn eerdere blogbericht (2007) bestreed ik de stelling dat fraudepreventie op *twee* pijlers berust: adequate voorlichting en consequente bestraffing.¹ Bij nadere beschouwing moet men namelijk *vijf pijlers* onderscheiden. Deze worden hieronder behandeld. Maar die pijlers kunnen niet op drijfzand worden gebouwd. Op hun beurt staan ze op een fundament dat essentieel is voor effectieve fraudebestrijding: zes voorwaarden voor integer studiegedrag. Deze zullen in § III aan de orde komen.

Pijler II.1: codificatie. Om studiefraude te kunnen bestrijden, moet men zorgvuldig de integriteitscriteria codificeren waaraan de student behoort te voldoen: welk studiegedrag wordt frauduleus genoemd? Bij deze codificatie zal men een duidelijk onderscheid moeten maken tussen het domein van de studie-ethiek (nastrevenswaardige, richtinggevende normen en waarden) en het domein van de studie-integriteit (minimumnormen die studenten in acht moeten nemen op straffe van tuchtrechtelijke sancties). Studiefraude betreft een subdomein van de studie-integriteit, waarbij de student verboden middelen gebruikt om een gunstiger beoordelingsresultaat te verkrijgen. Studiefraude speelt zich dus af in de relatie tussen de student-examinandus en de docent-examinator, waarbij de student verboden dingen doet (of voorgeschreven dingen nalaat) om hogere cijfers of meer studiepunten te scoren dan hij verdient heeft.

Van studiefraude hoeft dus nog niet sprake te zijn indien de student uit een oogpunt van studie-ethiek onethisch heeft gehandeld en inbreuk heeft gemaakt op de geldende *honours code*. Evenmin kan men zomaar van studiefraude spreken indien de student als professional-in-opleiding, uit een oogpunt van wetenschappelijke of professionele beroepsethiek, onethisch heeft gehandeld en inbreuk heeft gemaakt op de geldende beroepsstandaarden.

Een vraag apart is of *medewerking aan studiefraude*, gepleegd door studiegenoten, an sich als een vorm van studiefraude beschouwd moet worden. Het lijkt me van niet. Die medewerking is een vergrijp dat tuchtrechtelijk kan worden aangepakt, maar op zichzelf behoort dit gedrag *voor de betrokken student* niet tot de gedragingen die onder de definitie van studiefraude vallen. Datzelfde geldt voor de passieve variant van medewerking: een student die kennis heeft van studiefraude, gepleegd door studiegenoten, kan niet van studiefraude worden beticht als hij nalaat dit vergrijp bij de studieleiding aan te geven.

Pijler II.2: voorlichting en training. Iedere Nederlander wordt geacht de wet te kennen, maar in een opleidings situatie is dat een aanvechtbare fictie. Van studiefraude kan pas worden gesproken als studenten voldoende zijn voorgelicht over de vigerende beginselen en regels inzake studie-integriteit en studiefraude. Sommige regels vereisen zelfs een lang en intensief trainingstraject voordat men overtreders van fraude kan betichten. Bijvoorbeeld op het gebied van plagiaat moeten studenten getraind worden in de ethiek en de techniek van literatuuronderzoek en bronvermelding. Ook de techniek van iteratieve tekstproductie (met een opeenvolging van concepten en revisies) vereist een geduldig leerproces. Tijdens het trainingstraject dienen overtredingen niet gestraft te worden. Studenten moeten veeleer op hun missers geattendeerd worden en in de gelegenheid worden gesteld deze alsnog te herstellen.

Pijler II.3: specificatie van frauderegels per studietaak. In het beleid ter bestrijding van studiefraude hanteert men soms de naïeve vooronderstelling dat frauderegels op elke situatie van toepassing zijn waar studieprestaties beoordeeld worden. Men vergeet dat studenten ook met concurrerende normen en waarden geconfronteerd worden: het belang van teamwork, samenwerking, taakverdeling, hulp vragen en hulp geven; de plicht om aan 'afnemers' hoge kwaliteit te leveren en daartoe alle beschikbare middelen te mobiliseren; het belang van doelmatig, kostenbewust, resultaatgericht werken, binnen gestelde deadlines; de eis bij de keuze van het tekstgenre rekening te houden met het beoogde lezerspubliek (leesbaar, doelgericht en doelgroepgericht schrijven). Studiegedrag dat volgens bepaalde normen en waarden onethisch of zelfs frauduleus wordt geacht, kan dus volgens andere, door de onderwijsinstelling onderschreven normen en waarden lovenswaardig zijn. Het is dus zaak per studietaak zorgvuldig te specificeren welke frauderegels erop van toepassing zijn en welke concurrerende normen en waarden daarvoor moeten wijken.

Pijler II.4: handhaving van frauderegels. Als men bepaalde soorten studiegedrag als frauduleus heeft aangemerkt, mag van de docent-examinator ook worden verwacht dat hij zich inspant om fraudegevoelige taken te vermijden, studenten *zo min mogelijk gelegenheid* te geven om te frauderen en de *pakkans* van frauderende studenten te vergroten. Hij moet zorgen dat de frauderegels geen dode letter blijven.

Pijler II.5: bestraffing van overtredingen. Bij geconstateerde fraude moet de docent-examinator vervolgens actie nemen opdat de overtreder zijn gerechte straf krijgt, al naargelang de zwaarte van het vergrijp.

§ III. Het fundament: zes voorwaarden voor integer studiegedrag

Tot zover de vijf pijlers waarop de bestrijding van frauduleus studiegedrag berust. Maar om deze pijlers staande te houden, is een fundament nodig. We kunnen zes voorwaarden onderscheiden waarmee integer studiegedrag bevorderd wordt en waarmee verleidingen tot frauduleus studiegedrag worden weggenomen.

III.1 Handhaafbare frauderegels. Als men niet bereid of in staat is de naleving van een frauderegel te handhaven (c.f. II.4), moet men overwegen die frauderegel af te schaffen. Het is immers onbevredigend als alleen domkoppen en pechvogels tegen de lamp lopen, terwijl geslepen fraudeurs en geluksvogels de dans ontspringen. Door gebrek aan handhaving ondermijnt men de geloofwaardigheid van het antifraudebeleid. Men kan dan beter mikken op versterking van de studie-ethiek van studenten, die buiten de werkingssfeer van het tuchtrecht blijft (c.f. II.1).

III.2 Geen zinloze studieverplichtingen. De geloofwaardigheid van het anti-fraudebeleid wordt eveneens ondermijnd wanneer bij zinledige studieverplichtingen wordt aangekondigd dat studenten wegens fraude bestraft zullen worden als ze de frauderegels overtreden. Als voorbeeld kan worden genoemd: fraude bij het maken van werkstukken die na inlevering ongelezen (en dus onbeoordeeld) bij de docent in de la verdwijnen. In zo'n geval ontbreekt immers een wezenskenmerk van frauduleus studiegedrag: verkrijging van een gunstiger beoordelingsresultaat. Wie zinledige studieverplichtingen meent te moeten opleggen, dient alle gelegenheid tot het plegen van fraude te blokkeren.

III.3 Community of integrity. We hebben studiefraude gedefinieerd als studiegedrag waarbij verboden middelen worden ingezet om een gunstiger beoordelingsresultaat te verkrijgen. De vooronderstelling daarbij is dat studenten, als ze géén studiefraude plegen, eerlijk op hun studieprestaties beoordeeld zullen worden en dat ze de cijfers en studiepunten zullen krijgen die ze verdienen. Ze moeten er dus op kunnen vertrouwen dat beoordelaars integer, zorgvuldig en vakbekwaam te werk gaan. Ook mogen studenten verlangen dat ze voldoende worden voorgelicht over de prestaties die ze moeten leveren en over de wijze waarop deze getoetst worden, dat de beoordelingscriteria voldoende aansluiten bij de studietaken die ze onder begeleiding van de docenten hebben moeten verrichten en dat hun voldoende tentamentraining wordt geboden. Kortom: integer studiegedrag gedijt als studenten, docenten en beoordelaars een *community of integrity* vormen. Als beoordelaars en docenten niet integer handelen en hun professionele plichten niet nakomen, worden studenten in de verleiding gebracht het beoordelingsresultaat op onoorbare wijze te beïnvloeden.

De integriteit van beoordelaars en studenten wordt eveneens op het spel gezet als studenten voor fraude worden gestraft terwijl er van boze opzet geen sprake is of terwijl er slechts sprake is van een vermoeden van mogelijke fraude (c.f. § I: pseudo-fraude). Als men draconische frauderegels hanteert, de bestaande regels draconisch toepast of disproportioneel zware straffen oplegt, doet men het onderscheid tussen integer en frauduleus studiegedrag vervagen en lokt men studiefraude uit.

III.4 Stressreductie. Als men integer studiegedrag wil bevorderen, zal men studenten moeten vrijwaren van overmatige angst, stress en prestatiedruk. Een kat in het nauw maakt rare sprongen. Als een student geen kant meer uit kan en in paniek raakt, wordt het risico groter dat hij onbezonnen oplossingen zoekt en tot frauduleus studiegedrag z'n toevlucht neemt.

III.5 Geen perverse prikkels tot studiefraude. De verleiding tot het plegen van studiefraude en tot het afraffelen van werkstukken (met risico op plagiaat!) wordt groot als studenten met onhaalbare targets en deadlines geconfronteerd worden. Dat geldt eens te meer als aan het niet-behalen van die targets en deadlines *excessieve straffen* verbonden zijn. Omgekeerd wordt studiefraude ook in de hand gewerkt als het halen van hoge targets en krappe deadlines *excessieve bonussen* oplevert. Bij excessieve straffen en bonussen denke men niet alleen aan een hoog collegegeld (waaronder de langstudeerdersboete) en het vooruitzicht op hogere studieschulden, maar ook aan de eis dat gezakte studenten het *hele* tentamen (of zelfs de hele cursus) moeten overdoen, in plaats van alleen de geconstateerde tekorten te hoeven remediëren. En men denke, meer nog, aan restrictieve studieregelingen zoals strenge BSA-normen, de beperkte geldigheidsduur van reeds behaalde studiepunten en gedwongen leegloop door beperkte mogelijkheden tot herkansing van tentamens. Wat bedoeld is als krachtige stimulans tot hard studeren, werkt tegelijkertijd als perverse prikkel tot het plegen van studiefraude.

III.6 Een humane onderwijs- en studiecultuur. Blijkbaar biedt een *community of integrity* (III.3), waarin ook beoordelaars en docenten integer en vakbekwaam handelen, geen voldoende basis voor

integer studiegedrag. Er is méér nodig, namelijk een onderwijs- en studiecultuur waarin niet de toetsing en beoordeling centraal staat, maar de beoogde leerprocessen van iedere student. Het gaat om een onderwijs- en studiecultuur waar aan iedere toegelaten student een studeerbaar programma wordt geboden en waar docenten zich maximaal inzetten om het studieproces te ondersteunen en de student naar de eindstreep te begeleiden. De docent profileert zich niet als wrekende examinerator, maar als toegewijde coach in het leerproces. Daartoe moet de studieleiding rekening houden met verschillen in studietempo en zo mogelijk ook met verschillen in belastbaarheid (parttime studenten!). Dat betekent dat zowel docenten als studenten zich committeren aan een uitvoerbaar studiecontract en dat het programma van toetsen en beoordelingen wordt ingebed in een haalbare studieplanning. In zo'n onderwijs- en studiecultuur heerst wederzijds vertrouwen tussen student en docent. En in zo'n humane cultuur zullen studenten van zichzelf eisen dat ze het vertrouwen van hun docenten niet beschamen.

§ IV. Naschrift

In de inleiding van dit blogbericht verwees ik naar het enquêteonderzoek dat Balsadare & White verricht hebben onder studenten (en docenten) van de University of Arizona.² De gerapporteerde uitkomsten hebben me vooral gestimuleerd nog eens goed na te denken over het verschil tussen de 'echte' studiefraude (in klassieke toetssituaties) en de 'grijze' studiefraude (in huiswerk- en onderwijsituaties). In de ogen van de geënquêteerde studenten is de 'grijze' fraude minder laakbaar dan de fraude in klassieke toetssituaties. In de tweede plaats komt uit het onderzoek naar voren dat frauduleus studiegedrag vooral voorkomt bij studenten die met ernstige handicaps te kampen hebben, zoals internationale studenten (taalproblemen? afwijkende vooropleiding? studiefinanciering met stringente studievoortgangseisen?). Meer in het algemeen blijken studenten vooral aan de verleiding tot studiefraude bloot te staan als er veel (te veel?) voor hen op het spel staat. Ik heb in mijn verhaal getracht deze twee bevindingen goed over het voetlicht te brengen.

Wes Holleman

weblog onderwijs 27-3-2012

<http://www.onderwijsethiek.nl>

Dit blogbericht bouwt voort op een aantal eerdere bijdragen die op Onderwijsethiek.nl gepubliceerd zijn:

- <http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/49> (Tentamenfraude en plagiaat, 26/3/2007)
- <http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/integer-handelen> (8/5/2007)
- <http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/fraudepreventie> (9/12/2007)
- <http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/fraudepreventie#comment-100> (12/12/2007)
- <http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/hannes-minkema-over-plagiaat> (11/7/2008)
- <http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/dale-spender-over-plagiaat> (28/7/2008)
- <http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/een-onregelmatigheid-op-het-schoolexamen> (9/4/2010)
- <http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/knullige-regelgeving> (1/9/2010)
- <http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/een-cursus-met-oogkleppen> (26/10/2010)
- <http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/bijles-onder-de-loep> (12/11/2011)